

دقایقی با کفش دیگران راه برویم!

در قلمرو صلح

زری آقاجانی
قسمت دوم

خشونت، تقویت روحیه‌ی مشارکت و همکاری، رشد انعطاف و انتقادپذیری... (فتحی، ۱۳۸۵).

کلاس صلح طلب

این اصطلاح را اولین بار ویلیام کریدلر، معلم مدرسه و متخصص تعارض مطرح کرد. وی مشاهده کرد که تعارض در کلاس به وسیله‌ی عوامل مختلفی مانند عدم ارتباط، محرومیت، عدم توانایی بیان احساسات و خلأ توجه و احترام به یکدیگر اتفاق می‌افتد. کلاس صلح طلب دارای خصوصیات از قبیل تأیید، همکاری، ارتباط، درک، تنوع نژادی، بیان مناسب احساسات و حل مسالمت‌آمیز تعارض است. در کلاس صلح طلب، دانش‌آموزان بدون توجه به تفاوت‌ها به یکدیگر احترام می‌گذارند و آموزگاران نیز می‌توانند از برخی روش‌های مؤثر استفاده کنند؛ از جمله:

- قسمتی از کلاس را به‌عنوان «قلمرو صلح» در نظر بگیرید. روزهای اول مدرسه برای دانش‌آموزان مفهوم «کلاس صلح طلب» را توضیح دهید و مؤلفه‌های فضای صلح‌آمیز در کلاس را از آن‌ها بپرسید. از آنان بخواهید پوستری تهیه کنند که نشان‌دهنده‌ی قلمرو صلح و دستورالعمل‌های لازم برای رسیدن به آن باشد. خود نیز به‌عنوان آموزگار، اصول صلح‌طلبی را در خود تقویت کنید و هر روز صبح آن را به خود یادآوری کنید. شاید بد نباشد که در کلاس‌های «چند فرهنگی» نوع سلام و احوال‌پرسی را به لهجه‌ها و زبان‌های متفاوت بنویسید و در کلاس نصب کنید. یادتان باشد هر روز با لبخند وارد کلاس شوید!

- دانش‌آموزان را مورد تأیید قرار دهید. در هر فرصتی که مناسب است آن‌ها را تشویق کنید. زمانی که دیدگاه‌هایشان را بیان می‌کنند، با استفاده از زبان بدن و تکان دادن سر، آن‌ها

اشاره

در شماره‌ی پیش گفته شد که در آموزه‌های دینی نیز بر رفتار صلح‌آمیز و مدارا تأکید شده است. هم‌چنین اشاره شد که دفاع از صلح، ابتدا در ذهن‌ها شکل می‌گیرد و البته پوشیده نیست که اهمیت دادن به موضوع صلح چقدر مهم است. با پرداختن به دهه‌ی فرهنگ صلح، مدرسه‌ی صلح طلب و رویکردهای یاددهی-یادگیری در آموزش صلح، در این شماره به کلاس صلح طلب و راهبردهای آموزشی آن می‌پردازیم.

کلیدواژه‌ها: آموزش صلح، کلاس صلح طلب، احترام به دیگران.

صلح چیست؟

با توجه به تعابیر متفاوت از صلح می‌توان گفت: «صلح شرایطی است که انسان‌ها در آن در آرامش و دوستی با یکدیگر و با محیط طبیعی خود به سر می‌برند». **فتحی و اجارگاه و اسلامی (۱۳۷۸)** در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان توجه به آموزش صلح در برنامه‌ی درسی دوره‌ی ابتدایی از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت، کارشناسان برنامه‌ریزی درسی و معلمان دوره‌ی ابتدایی شهر تهران» صلح را از سه بُعد «دانش»، «توانش» و «نگرش» تعریف می‌کنند. در کتاب «راهنمای آموزش صلح» تألیف پوشنه و صدری (۱۳۹۲) تعابیر متفاوتی برای صلح بیان شده است. هدف از آموزش فرهنگ صلح، بیشتر بُعد نگرش است. در اصل، نگرش صلح مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، باورها و دیدگاه‌های صلح‌آمیز است که برای فرد ضروری‌اند. در ایجاد نگرش صلح اهداف زیر مورد نظر است. آموزش رفتار صبورانه و حل مسالمت‌آمیز تعارض‌ها، محو

را تأیید کنید.

- به عنوان معلم احساسات را به طور مناسب بروز دهید. در شرایطی که عصبانی می‌شوید، سعی کنید رفتار خشن از خود نشان ندهید. آموزگاران باید راه‌های کنترل خشم را بدانند و از شیوه‌های تمدد اعصاب، مانند ترک کردن صحنه‌ی ناراحتی و تنفس عمیق استفاده کنند. به دانش‌آموزان نیز باید طرز بیان احساسات و افکار آموزش داده شود. آنان باید شیوه‌های حفظ خونسردی مانند نوشتن احساسات در موقع خشم، استفاده از افکار هشداردهنده و تکرار کلمات آرام‌کننده را بیاموزند.

- دانش‌آموزان را به احترام گذاشتن به دیگران و پذیرش تفاوت‌ها تشویق کنید. در کلاس صلح‌طلب دانش‌آموزان احساس تعلق و پذیرش دارند. آنان نباید به خاطر خصوصیتی که از دست آن‌ها خارج است، مسخره شوند. به عنوان معلم نباید شاگردی را که توانایی کمتری دارد، مسخره و شاگردی را که باهوش‌تر است محترم بشمارید. از دانش‌آموزان تازه‌وارد به گرمی استقبال کنید و به قدیمی‌ترها بگویید که این‌ها مانند خواهر و برادرهای کوچک شما هستند. به دانش‌آموزان یاد دهید که رنگ پوست، مو و سبک لباس پوشیدن افراد مهم نیست. هم‌چنین به آن‌ها اجازه ندهید که درباره‌ی یکدیگر لطفیه بسازند و به هم بخندند بلکه به آنان یاد دهید که با هم بخندند!

- به جای رقابت‌ها، رفاقت‌ها را جایگزین کنیم. دانش‌آموزان در فعالیت‌های مشارکتی از قابلیت‌های یکدیگر برای حل مسائل بهره‌مند می‌شوند و همراهی و

مفارقت را یاد می‌گیرند.

- به دانش‌آموزان یاد بدهیم که تعارض‌ها را به شکل سازنده و صلح‌آمیز برطرف کنند. در شرایط تعارض‌ها آرام باشید و از رویکرد حل مسئله استفاده کنید. دانش‌آموزان باید بیاموزند که راهکار گفت‌وگو را به طور سازنده به کار ببرند. به آنان یادآور شوید که در گفت‌وگو آرام و مؤدب باشند و محترمانه به یکدیگر گوش بدهند. شاید در نظر گرفتن فضایی در کلاس یا در مدرسه به عنوان جایگاهی برای گفت‌وگو و حل مشکلات (مانند قلمرو صلح) خالی از لطف نباشد. برای شروع یک گفت‌وگو می‌توان از چنین توصیه‌هایی استفاده کرد:

- ✓ در شرایط آرام و بدون تهدید صحبت کنید.
- ✓ به آنچه می‌خواهید بگویید، به دقت فکر کنید. شرایط را با عصبانی کردن افراد بدتر نکنید.
- ✓ از عبارتهای «منظور من این...» استفاده کنید. جمله‌ها را با «من» شروع کنید تا مشخص شود که از وضعیت موجود چه برداشتی دارید. در عوض «منظور تو این...» گرایش به سرزنش و انتقاد دارد.
- ✓ موقع بروز مشکل مسئولانه برخورد کنید.
- ✓ از بیان جملات مبهم جلوگیری کنید و از کلمات کلیشه‌ای «هرگز» و «همیشه» استفاده نکنید.
- ✓ به افراد ویژگی‌های مثبتشان را یادآوری کنید. این کار به ایجاد فضای اعتماد و صداقت کمک می‌کند.
- ✓ محترمانه رفتار کنید و از مسخره و سرزنش کردن بپرهیزید.
- ✓ هرگز تلافی نکنید.
- ✓ مشخص کنید که با فرد مشکل ندارید، بلکه فقط روی مسئله توجه دارید.

✓ فقط به فکر خودتان نباشید و برای التیام زخم‌های دیگران نیز احساس مسئولیت کنید.

مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان را افزایش دهید. بیشتر تعارض‌ها در کلاس زمانی اتفاق می‌افتند که دانش‌آموزان نحوه‌ی ارتباط مناسب، درک بجا و فهم صحیح از مسائل را ندارند و دچار سوءتفاهم می‌شوند. شاید راهکار «منظور من» کارساز باشد و بیان شفاف آنچه در ذهن می‌گذرد از مشکلات و کژفهمی‌ها پیشگیری می‌کند. دانش‌آموزان باید یاد بگیرند که چگونه جملات منفی را به جملات مثبت تغییر دهند؛ زیرا گاهی گفتار می‌تواند دوسویه باشد. بنابراین، بهتر است از عبارتهایی مثبت و سازنده استفاده کنند.

در نهایت، کلاس صلح‌طلب کلاسی است که دانش‌آموزان در آن احساس آرامش، امنیت و مسئولیت می‌کنند و مورد تهدید، استهزا و بی‌احترامی قرار نمی‌گیرند. در این میان

آشنایی با کتاب و کتاب‌خوانی

ذبیح‌الله‌قادری مقدم

آموزگار پایه‌ی دوم دبستان شهیدچمران، الیگودرز

به‌عنوان آموزگار پایه‌ی دوم و با توجه به مناسبت‌های این ماه از جمله روز کتاب و کتاب‌دار دوست دارم دانش‌آموزانم را با کتاب و کتاب‌خوانی بیشتر آشنا کنم. هر هفته، یا دو هفته یک‌بار کتاب داستان‌های کتاب‌خانه را به دانش‌آموزان کلاس می‌دهم تا آن را به خانه برده و خوب و دقیق بخوانند و در روز معین وقتی کتاب داستان‌ها را به کلاس آوردند من آن کتاب‌ها را می‌گیرم و دانش‌آموزان با آرامش خلاصه‌ای از داستان آن را تعریف می‌کنند.

از این شیوه چه بهره‌ای می‌بریم

با این کار دانش‌آموزان کتاب داستان را به منزل برده و می‌خوانند. دوم اینکه آن را در کلاس خلاصه می‌کنند و سوم اینکه در جلوی دانش‌آموزان دیگر حرف می‌زنند و داستان را بیان می‌کنند. این کار باعث قوی‌تر شدن حافظه و حضور ذهن آنان می‌شود. هم‌چنین آن‌ها از گوشه‌گیری و خجالتی بودن بیرون می‌آیند و اعتماد به نفس‌شان بالا می‌برد و در نهایت با کتاب‌خوانی انس و الفت بیشتری پیدا می‌کنند.

آموزگاران تنها کسانی هستند که می‌توانند در ایجاد چنین فضای در کلاس، نقش اساسی داشته باشند.

راهبردهای آموزشی هماهنگ با رویکردهای آموزش صلح

آموزگاران راهبردهای آموزشی هماهنگ با رویکردهای آموزش صلح را برای اجرا در کلاس می‌توانند به شکل‌های مختلف انجام دهند. در این شماره هفت قسمت از آن‌ها بیان شده است و در شماره‌ی بعد نیز بخش پایانی درج خواهد شد.

۱. **گفت‌وگو:** تشکیل گروه‌های کوچک برای گفت‌وگو راهبردی است که از آن برای شنیده شدن صدای افراد شرکت‌کننده استفاده می‌شود.

۲. **مشارکت دوتایی:** یکی از انواع شیوه‌ها، گفت‌وگو در گروه‌های دو نفری است. تسهیل‌گرها یک سؤال یا عنوان را مطرح می‌کنند. نفر اول بی‌معطلی به سؤال پاسخ می‌دهد؛ در حالی که نفر دوم فقط گوش می‌دهد. بعد نقش‌ها عوض می‌شود. این کار تمرین مناسبی برای بهبود «مهارت گوش کردن» است.

۳. **تمرین تخیل/تجسم:** این تمرین به شرکت‌کنندگان فرصت می‌دهد از تخیلشان استفاده کنند و جایگزین‌ها، نمونه‌ها و مثال‌های دیگری هم برای شرایط تعارض‌زا متصور باشند.

۴. **دیدگاه-سنجی:** در این راهبرد، برای بهبود مهارت حل مسئله از یادگیرندگان خواسته می‌شود که شرایط دیگران را درک کنند و به قولی «دقایقی با کفش دیگران راه بروند» (لی، ۱۹۶۰). این رفتار باعث تقویت همدردی و شکیبایی می‌شود.

۵. **ایفای نقش:** این راهبرد به شرکت‌کنندگان فرصت می‌دهد به‌طور کامل وضعیتی را به جای حفظ ذهنی حس کنند. امتیاز ایفای نقش، همدردی و درک بیشتر است. هم‌چنین باعث افزایش یادگیری شناختی و عاطفی می‌شود.

۶. **بازی‌های نمادین:** شبیه‌سازی موقعیت تعارض به یادگیرندگان فرصت می‌دهد که خلأ صلح را حس کنند. هم‌چنین، فرصت خلق پیشنهاد‌های خلاقانه برای عدالت و برابری را فراهم می‌آورند. یک مثال از شبیه‌سازی، توزیع ثروت در «تقسیم منابع زمین» است.

۷. **حل مسئله:** یکی از معتبرترین راهبردهای یادگیری است و به یادگیرنده امکان استفاده از مهارت‌های شناختی ارزشمند مانند تحلیل، فرصت خلق / ایجاد و اختیار ارزش‌یابی می‌دهد.